

Лілія Петльована, старший викладач

Хмельницького економічного університету

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВУЗІВ

У статті проаналізовано сучасний стан проблеми професійної адаптації студентів економічних закладів освіти. Виділено три рівні професійної адаптації студентів та етапи розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення до професії у ході навчальної діяльності.

Постановка проблеми. Зростаючі вимоги до якості знань випускників вищих навчальних закладів є неминучим наслідком науково-технічного прогресу, в умовах якого не може залишатися незмінним освітній процес. Особливої актуальності набуває завдання підготовки кадрів нової формації у сфері економіки й фінансів. Досягти високого професіоналізму, уміння самостійно приймати обґрунтовані й ефективні рішення сьогодні неможливо без оволодіння методами інформаційно-комп'ютерних технологій.

Зміни умов виробничої діяльності, необхідність адекватного пристосування до неї системи управління позначаються не лише на вдосконаленні організації, але й на перерозподілі функцій управління за рівнями відповідальності, формами їхньої взаємодії і т.д. Усе це вимагає від вищих закладів освіти адаптації до нових умов, подолання суперечності, що виникають в економічному й науково-технічному процесі.

Отже, **метою** даної статті є: проаналізувати сучасний стан проблеми професійної адаптації студентів економічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі система вищої професійної освіти відіграє усе більшу роль у житті суспільства. Під професійною освітою слід розуміти “результат професійного навчання і виховання, професійного становлення і розвитку особистості людини”. При цьому “однією з основних цілей професійної освіти є створення умов для оволодіння професійною діяльністю, одержання кваліфікації чи в необхідних випадках – перекваліфікації для включення людини в суспільно корисну діяльність відповідно до його інтересів і здібностей. Причому для кожної окремої людини її професійна освіта виступає в двох іпостасях: як засіб самореалізації, самовираження і самоствердження особистості, оскільки якнайповніше людина розкриває свої здібності в діяльності, і в першу чергу – під час професійної діяльності; як засіб стійкості, соціального самозахисту й адаптації людини в умовах ринкової економіки, як його власність,

яким він розпоряджається чи буде розпоряджатися як суб'єкт на ринку праці” [8].

Ефективність освітнього процесу у ВНЗ визначається рівнем професійної психолого-педагогічної культури викладача, в основі якого повинні лежати такі принципи: викладач цілеспрямовано впроваджує і широко використовує на заняттях активні види пізнавальної діяльності студентів; викладач виступає у ролі педагога-менеджера і режисера навчання, готового запропонувати студентам мінімально необхідний, але разом з тим достатній комплект засобів навчання; викладач орієнтує себе не лише на формування у студентів певного багажу знань, але і на розкриття їхніх потенційних здібностей до самостійної діяльності, уміння знаходити відповіді на поставлені життям питання; навчальна інформація використовується як засіб організації професійної адаптації, а не як ціль навчання; при цьому головним є не обсяг запропонованої навчальної інформації, а розвиток у студентів умінь творчо засвоювати і використовувати її у подальшій діяльності; студент виступає суб'єктом діяльності разом з викладачем; викладач сприяє розвитку у студентів навичок дослідження, уміння самостійно ставити і розв'язувати дослідницькі завдання, що визначається рівнем і активом особистих наукових інтересів викладача.

Головною метою освіти сьогодні варто вважати підготовку людини для справжнього, реального життя і діяльності, розкриття її творчого потенціалу, розвиток її якостей і здібностей до самостійних дій і до самоосвіти. При цьому освіта повинна бути процесом розвитку всієї людини: розвитком її інтелекту, пам'яті, потенціалу, здатності приймати рішення, спілкуватися і взаємодіяти з людьми [6].

Досягнення цієї мети повинно спиратися сьогодні на нову систему випереджальної і розвивальної освіти, на кардинальне посилення управлінсько-педагогічної діяльності, впровадження у навчальний процес новітніх інформаційних

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВУЗІВ

технологій навчання, у тому числі методів активного навчання [5].

Під поняттям “технології виховання” чи “технології навчання” необхідно розуміти всю сукупність форм, методів, засобів і систем управління, що беруть участь у навчальному процесі і сприяють найкращому функціонуванню системи освіти [1].

У реальному житті поряд з поведінням реактивного пристосування людина все частіше звертається до творчих способів розв’язання проблемних ситуацій, що містять невизначеність і невідомість. Це положення вимагає від неї ще більшої активності. Той, кого навчають, розглядається як активний діяч у навчальному процесі, як творець свого знання. Знання лише тоді знання, коли вони придбані зусиллями своєї думки, а не лише пам’яті.

Світогляд активного навчання припускає підвищення рівня особистісної активності не лише слухача, але й викладача, а також зміну характеру їхньої взаємодії і навчання, організацію колективної розумової діяльності слухачів і викладача. Впровадження новітніх інформаційних технологій навчання містить у собі: діяльність з модернізації традиційного навчання, навчально-пошукову діяльність на основі проблемного навчання, дискусійну діяльність, ігрову діяльність.

Світогляд активного навчання породив ряд термінів: “методи активного навчання”, “проблемне навчання”, “педагогіка співробітництва”, “шокове навчання”, “знаково-контекстне навчання”, “розвивальне навчання” і т. д. Усі ці різновиди термінів мають загальне ядро – опору на активну творчу розумову діяльність слухача.

Основні відмінності методів активного навчання від традиційних методів: змушена активність, єдність діяльності, творче мислення, спілкування, мотивація й емоційність, спрямованість на уміння і навички, оцінка результатів.

У сучасному світі поряд з матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами виник їхній новий вид – інформаційні ресурси, що відіграють провідну роль. З’явилося поняття “інформаційно-індустріальне суспільство”. Якщо в індустріальному суспільстві стратегічним ресурсом є капітал, то в інформаційно-індустріальному цим ресурсом стають інформація, знання, творчість.

Вступ країн у століття інформації вимагає підвищення до визначеного рівня освіти населення, що є складним завданням, розв’язання якого залежить від того, як буде сформований зміст освіти. Основними цілями системи вищої професійної освіти є підготовка фахівців і

створення умов для розвитку особистості в освітньому процесі. Особливу актуальність здобуває завдання підготовки кадрів нової формації в сфері економіки і фінансів.

Водночас досягти високого рівня професійної адаптації, уміння самостійно приймати обґрунтовані й ефективні рішення сьогодні неможливо без оволодіння методами інформаційно-комп’ютерних технологій.

На думку дослідника В. Андрущенка, на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти провідну роль поряд з підготовкою фахівців посідає і мета формування особистості, здатної до саморозвитку в процесі професійної діяльності [3]. При проектуванні особистості майбутнього фахівця виходять зі структурно-функціональної моделі його професійної діяльності. Значною характеристикою особистості є діяльність, що насамперед детермінує її становлення, і в якій особистість себе виявляє і спрямовує. Теоретичний аналіз проблеми дозволив зробити висновок, що існує діалектична взаємообумовлена залежність між розвитком особистості і діяльністю, що здійснюється нею.

Провідною діяльністю студентів є навчальна, у процесі якої відбувається подальше становлення особистості, здобуваються знання, уміння, навички, формуються якості, необхідні для професійної діяльності фахівця. Для виконання розвивальної функції провідна діяльність повинна розвиватися від курсу до курсу, послідовна їх зміна від об’єкта педагогічного впливу до суб’єкта професійної діяльності веде до досягнення мети у підготовці фахівця з розвинутими властивостями і якостями особистості, необхідними майбутньому економісту.

Економічна діяльність, з одного боку, є предметно-практичною, а з іншого – вона носить чисто соціальний характер, оскільки пов’язана із задоволенням запитів суспільства. Розглядаючи розвиток економічної діяльності в історичному плані, можна виділити три основні етапи її розвитку [4]:

I етап, що охоплює період з кінця XIX до середини XX-го століття і характеризується націленістю на створення і виробництво технічних об’єктів, виходячи з можливостей сучасного технічного знання.

II етап, що включає в себе період із середини 50-х до початку 70-х рр. XX століття і характеризується розвитком систем і комунікацій, автоматизацією виробничих і технологічних процесів.

III етап, що почався на початку 70-х років і характеризується розв’язанням глобальних

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВУЗІВ

проблем екології, енерго- і ресурс озбереження, продовольства. Соціальна діяльність стає домінуючою [13].

Провідною формою навчальної діяльності повинні стати активні методи навчання (професійно-діяльнісні ігри набувають організаційно-управлінського характеру) з метою формування методологічних навичок і особистісних характеристик фахівців.

У рамках етапу науково-технологічної революції знання в їхньому традиційному розумінні як ціль навчального процесу змінюють свій зміст. Усе більшою метою підготовки виступає діяльність, здатність до її перебудови, особистісні якості, що визначають не лише професійні характеристики фахівця, але насамперед його соціокультурні доміанти.

Факторами, що визначають рівень професійної адаптації економіста, бухгалтера до професійної діяльності є: професійно значимі якості особистості фахівця; рівень фундаментальної (базової) підготовки; рівень знань і навичок у галузі майбутньої діяльності; рівень активності самоосвіти [7].

Аналіз системи професійних умінь фахівця виявив зміст діяльності і вплив необхідні знання, уміння і навички, які необхідно формувати під час навчально-виховного процесу.

У результаті аналізу досліджень виявлено, що ефективний спосіб розвитку професійної адаптації полягає у спеціальних вправах до початку діяльності, на окремих діях. Розв'язання проблеми формування професійно значимих якостей студента нами бачиться у цілеспрямованому педагогічному проектуванні, що містить у собі: розробку навчального комплексу, який передбачає навчання, наповнене елементами майбутньої професійної діяльності, що є передумовою формування у студентів потрібної професійної якості. У комплексі повинні бути сплановані спеціально створені навчально-психологічні ситуації відповідної залежності між студентами, колективом навчальної групи і педагогами, у результаті яких виявлятимуться і розвиватимуться професійні якості студентів.

Ми погоджуємося з думкою В. П. Давидова [9], що основними групами факторів, які визначають розвиток професійно значимих якостей є: внутрішні мотиви, суперечності між реальними вимогами і уявленням про професію й особистісними характеристиками; зовнішні соціальні й економічні, загальнокультурні (вимоги до особистості фахівця, ступінь розвитку сфери діяльності, суспільний престиж професії); процесуальні організаційно-педагогічні фактори.

Нами зроблений акцент на останню групу факторів, пов'язаних з формами організації підготовки майбутніх економістів, до яких належать: теоретичні лекції, семінари, консультації; спрямовані на практичну підготовку лабораторні практикуми, ділові ігри, виробничо-технічні ситуації, виробнича практика; самостійні поза-аудиторні заняття, курсове і дипломне проектування.

Інтеграція науки, виробництва й освіти стимулює появу нових форм організації навчання в умовах виробництва, де студенти старших курсів виконують виробничі завдання з бухгалтерської звітності, прогнозування, аналізу фінансового стану реальних об'єктів.

Психолого-педагогічні механізми формування професійно значимих якостей здійснюються на основі застосування педагогічних технологій, орієнтованих на розвиток професійного самовизначення і творчого начала особистості, що враховують її індивідуально-психологічні характеристики. Професійна підготовка фахівців у ВНЗ повинна будуватися на ідеї цілісності особистості, а також постійного розвитку й удосконалення особистості в ході професійної підготовки.

Звідси, одним із важливих завдань професійної підготовки є розкриття потенціалу особистості, що забезпечує удосконалення як самої діяльності, так і самої особистості. З'ясуємо генезис і сутність поняття "адаптація". За даними О. Г. Мороза [11], термін "адаптація" уперше був уведений в наукову лексику німецьким фізіологом Аубертом (1865 р.) для характеристики явища пристосування органів почуттів (зору, слуху й ін.) до впливу відповідних зовнішніх подразників. Пізніше латинське слово "adaptatio" означає пристосування, а сучасний варіант "adapto" – пристосовую.

У сучасній біології адаптація трактується як пристосування побудови і функцій органів до умов існування живих організмів

Суміжні з біологією науки – фізіологія і медицина – трактують даний термін як "звикання". У психології і соціології широко використовуються поняття психологічної і соціальної адаптації. Так, у психологічному словнику психологічна адаптація визначається активністю особистості у вигляді єдності акомодатії (засвоєння правил середовища, уподібнення їй) і асиміляції (перетворення середовища й уподібнення його собі).

Соціальна адаптація розглядається як пристосування індивіда до умов нового соціального середовища, до визначених видів діяльності, що здійснюються в даному

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВУЗІВ

соціальному середовищі.

Зіставлення наведених вище визначень показує, що значення суті їх дуже близька: “приспосовування” (у біології); “звикання” (у фізіології і медицині); “засвоєння, перетворення” (у психології); “приспосовування” (у соціології). Виходячи зі сказаного, адаптацію в широкому змісті слова можна розглядати як приспосовування, звикання людини до зовнішнього середовища.

Несучою домінантою адаптації є професійна складова. Іншими словами, мова йде про професійну адаптацію. У найбільш узагальненому вигляді професійна адаптація – це доробка трудових здібностей працівника, його професійних навичок, додаткових знань, навичок співробітництва, що характеризується додатковим засвоєнням професійних можливостей працівника, а також формуванням і розвитком необхідних якостей особистості.

За М. Л. Кузнецовим [10], “професійна адаптація до нових умов діяльності здійснюється шляхом систематичного виконання діяльності, що ускладнюється, у цих нових умовах”. Звісно, це досить тривалий процес, що є результатом цілеспрямованої діяльності школи, ВНЗ і виробничих колективів, у яких працюють молоді фахівці.

З такою думкою збігається і точка зору О. Г. Мороза [11], який стверджує, що професійна адаптація – це складний динамічний процес повного освоєння професії й оволодіння педагогічною майстерністю на основі сукупності раніше набутих знань, умінь і навичок, які постійно поповнюються.

Основними вміннями, що визначатимуть успішну професійну адаптацію студентів-економістів, слід вважати такі вміння, як: прогнозувати; аргументувати; моделювати; структурувати; класифікувати; комунікативні вміння; організаторські вміння; упевненість у своїх силах.

Усі розглянуті вище визначення враховують ключові аспекти адаптаційного процесу: особистісно-діяльнісний підхід; усвідомлення складності трудової траєкторії (“випускник” → “професіонал”); значимість володіння комплексом знань, умінь і навичок; можливість корекції працівника зсередини (за рахунок самоуправління) і ззовні (унаслідок впливу колективу).

З термінами “адаптація”, “професійна адаптація” безпосередньо пов’язані й інші: “адаптованість”, “готовність”, “професійна готовність”, “адаптаційна готовність” і ін.

У дослідженні О. Г. Мороза [11] професійна готовність розглядається як активний стан

особистості, що забезпечує швидку адаптацію і використання в процесі практичної роботи набутих у навчальному закладі знань і умінь. Визначаючи структуру професійної готовності, він виділяє у ній п’ять компонентів: мотиваційний (професійно значимі потреби, інтереси і мотиви майбутньої професійної діяльності); орієнтаційно-пізнавально-оціночний (знання про зміст професії, вимоги професійних ролей, способи розв’язання професійних завдань); емоційно-вольовий (почуття відповідальності за результати діяльності, самоконтроль, вміння управляти діями, з яких складається виконання професійних обов’язків); операційно-діяльнісний (мобілізація й актуалізація професійних знань умінь і навичок і професійно-значимих властивостей особистості, адаптація до вимог та умов майбутньої професійної діяльності); установочно-поведінковий (“налаштованість” на сумлінну роботу).

Крім того, О. Г. Мороз [11] вважає, що професійна готовність – це система індивідуальних інтегрованих перемінних: властивостей, якостей, знань, навичок (досвіду) особистості.

На нашу думку, етимологічно поняття професійної готовності сходить до психологічного – “психологічна готовність”, що з’явилося наприкінці XIX ст., але докладне його вивчення почалося лише в середині XX століття. Даний термін спочатку використовувався у психології праці і спорту, півніше, з розвитком техніки, в авіації і космонавтиці, у роботі операторів різних машин, потім у педагогії.

Ми дотримуємо точки зору Н. Ф. Тализіної [12], яка кваліфікує психологічну готовність як професійно важливе і складне особистісне утворення, що включає в себе: позитивне ставлення до того чи іншого виду діяльності, професії; досить стійкі мотиви діяльності; адекватні вимогам професійної діяльності риси характеру, здатності, прояву темпераменту; необхідні для успішної діяльності знання, вміння і навички; стійкі професійно важливі особливості сприйняття, пам’яті, уваги, мислення, емоційно-вольових якостей.

Таким чином, професійна готовність містить у собі професійну придатність особистості (сукупність індивідуальних особливостей людини, здібностей і характерологічних рис, істотних для успішного професійного спілкування і діяльності, а також відсутність показників, що роблять неможливою участь людини у професійній діяльності) і підготовленість до нових умов діяльності (оригінальність знань, умінь і навичок,

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВУЗІВ

набутих у процесі розв'язання професійних завдань, пошук нових методик, засобів, прийомів, інструментування, розвиненість інтуїції більш високого рівня).

Отже, аналіз літературних даних показує, що вивчення проблеми професійної готовності зумовлене застосуванням теорії психічної готовності, у тому числі і до майбутньої професійної діяльності. Крім того, проблема професійної готовності повинна розглядатися з позиції функціонально-кваліфікаційних вимог до фахівця.

У нашому розумінні адаптаційна готовність майбутнього професіонала до професійної діяльності – це володіння ним сукупністю набутих загальних і спеціальних знань і психолого-морфологічних особливостей особистості, що забезпечують ефективне виконання службових обов'язків в умовах майбутньої професійної діяльності.

Порівняння визначень адаптованості і адаптаційної готовності виявляє наявність їхньої семантичної близькості. Звідси очевидні два наслідки: траєкторії зміни ступеня адаптованості і формування адаптаційної готовності корелюють один з одним. У першому наближенні словосполучення “професійна адаптованість” і “адаптаційна готовність” є синонімами.

Проведене дослідження існуючого і бажаного ступеня забезпечення заданого рівня підготовленості фахівця з необхідними “еталонними параметрами”, відбитими у кваліфікаційних характеристиках, визначило ту неузгодженість, що має місце з погляду різних експертів (представників організацій і працівників ВНЗ). Кореляційний аналіз професіограми і думок експертів з приводу професійно значимих якостей фахівця підтвердив залежність між інтегративними якостями особистості й успішною діяльністю, дозволив нам виділити список із семи комплексів професійно значимих якостей – факторів успішної діяльності: професійні знання й уміння, професійна адаптація, відповідальність, активність, психологічна стійкість і комунікативність [2].

У роботах О. Г. Мороза [11] виділені три рівні професійної адаптації студентів:

1. Високий – студенти з позитивним ставленням до інженерно-економічної діяльності, що припускає зв'язок між домінуючими, провідними мотивами зі змістом професійної діяльності;

2. Середній – студенти, для яких прийнятний компроміс між негативним ставленням до професії у процесі навчання у ВНЗ і перспективою надалі працювати за спеціальністю;

3. Низький – студенти з негативним ставленням до професії інженера-економіста.

Перший рівень складають студенти четвертих і п'ятих курсів, другий – перших і других курсів, третій – студенти третього курсу. Аналіз задоволеності різними аспектами майбутньої спеціальності і підготовки до неї показав, що для студентів першого рівня значимими є ті аспекти діяльності, що вимагають головних якостей: відповідальності, активності, комунікативності.

Для студентів другого рівня характерна непевність у відповідності своїх здібностей характеру майбутньої діяльності. Немає впевненості у правильності вибору спеціальності. Майже всі студенти третього рівня або поступали на інші факультети, або були переведені через слабку успішність, або це відстрочка від армії.

Крім трьох рівнів професійної адаптації, О. Г. Мороз [11] та В. О. Сластьонін [11] виділяють три етапи розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення до професії в ході навчальної діяльності. Першому етапу (I, II курс) характерні високі показники навчальних і професійних мотивів, що управляють навчальною діяльністю. Другий етап (III курс) – це зниження інтенсивності всіх мотиваційних компонентів. Пізнавальні і професійні мотиви переставляють управляти навчальною діяльністю. Третій етап (IV – V курс) – зростає ступінь усвідомлення й інтеграції різних мотивів навчання.

У результаті теоретичного аналізу встановлено, що для удосконалення процесу формування професійної адаптації, крім відомої диференціації здібностей, необхідна диференціація мотиваційної сфери особистості. Результати експериментальної роботи підтвердили, що на професійну спрямованість значно впливають такі особистісні якості, як здібності і риси характеру.

Встановлено, що основним психолого-педагогічним механізмом у формуванні професійної адаптації є суперечності між змістом професійної праці й особистісним змістом вибору професії. Для його розв'язання і забезпечення динаміки розвитку професійної адаптації в умовах ВНЗ пропонується: поглиблення особистісного змісту вибору; коректування мотивації, акцент на домінуючий мотив, що стосується об'єктивного змісту діяльності; формування прямих мотивів у діяльності; визначення перспективи діяльності.

Критеріями сформованості професійних знань (методологічних, теоретичних, методичних, технологічних) виступають рівень розвитку професійної адаптації і спрямованості особистості; обсяг, узагальненість, системність професійних знань; характер мислення, відкритість пошуку,

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВУЗІВ

творче, нестандартне осмислення дійсності; уміння переносити знання і використовувати їх у різних ситуаціях. Формування професійної адаптації майбутніх економістів можна представити наступною схемою (рис. 1.1.).

2. Андреева Д.А. О понятии адаптации. Исследования адаптации к условиям учебы в вузе. – В сб.: Человек и общество, № 13. – Л.: ЛГУ, 1973. – С. 65 – 66.

3. Андрущенко В. Основні тенденції

Рис. 1.1. Етапи формування професійної адаптації майбутніх економістів

Отже, роблячи **висновки**, слід наголосити, що підготовка фахівців економічного профілю високого класу в сфері бізнесу вимагає нових підходів у викладанні відповідних дисциплін, при яких формування знань в області спеціалізації повинно поєднуватися з набуттям практичних навичок роботи на комп'ютерах при розв'язанні професійних завдань.

Таким чином, ріст інформаційних технологій, використання обчислювальної техніки стимулює постійну зміну форм організації навчального процесу і методичних матеріалів, що використовуються.

Питання підготовки кваліфікованих фахівців є для української галузі інформаційних технологій одним із ключових. Для подальшого розвитку цієї галузі потрібно усе більше кваліфікованих фахівців, що вміють застосовувати сучасні методи і технології програмування в економіці.

1. Агапова О.И., Кривошеев А.О., Усланов А.С. О трёх поколениях компьютерных технологий обучения // Информатика и образование. – 1994. – №2. – С. 35 – 37.

розвитку вищої освіти України на рубежі століть (спроба прогностичного аналізу) // Вища освіта України. – 2001. – №1. – С. 11 – 17.

4. Бобров В. Вища економічна освіта на сучасному етапі розвитку суспільства // Вища освіта України. – 2002. – №2. – С. 16 – 24.

5. Болюбаи Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навчальний посібник. – К.: Компас, 1997. – 63 с.

6. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів // Вища школа. – 2001. – №4 – 5. – С. 48 – 53.

7. Бухгалтерська звітність: Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності "Облік і аудит" / В.С. Лень, В.В. Гливенко, М.П. Бочок, Л.П. Іванов. – 2002. – 359 с.

8. Гнутель Я.Б. Виховна робота в сучасних умовах: теорія й методика. – Тернопіль, 1998. – 109 с.

9. Давыдов В.П. Теоретические и методологические основы моделирования процесса профессиональной подготовки

ВПЛИВ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТА ТА ЗІБРАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА

- специалиста // *Інновації в освіті*. – 2002. – №2. – С. 62 – 84.
10. Кузнецов М.Л. *Педагогическое руководство адаптации личности к профессии в процессе обучения*. – Ростов-на-Дону, 1977. – С. 76 – 83.
11. Мороз О.Г., Сластьонін В.О., та ін. *Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навч. посібник / Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова*. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. – 338 с.
12. Пализина Н.Ф. *Педагогическая психология: Учебник для ср. спец. Учеб. Зав.* – 3-е изд., стереотип. – М.: Академия, 2001. – 288 с.
13. Чайка В.Т. *особенности социально-психологической адаптации студентов к обучению в вузе // Інновації в освіті*. – 2002. – №2. – С. 35 – 42.

Іван Василиків, здобувач

Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Франка

ВПЛИВ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТА ТА ЗІБРАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА

У статті йдеться про те, що матеріал в підручниках подається в розгорнутому вигляді з поясненням, коментарями, прикладами, що робить їх значно об'ємнішими і менш корисними, ніж конспект лекцій. Це зумовлює необхідність комплексного дослідження якості навчально-методичної літератури теоретичного та практичного спрямування щодо її змісту, структури, чіткості і ритмічності, обсягу подання матеріалу, розвитку системного мислення і формуванню навчальних установок у вигляді переконань.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де ми маємо нагоду спостерігати справжній вибух на ринку продукції різноманітних засобів навчання – комп'ютерних, аудіовізуальних та інших, підручники, однак, залишаються найпоширенішим навчальним засобом. Традиційно, підручник слугував головним чином для передачі знань, і головним його завданням була пропаганда культурних та соціальних цінностей.

Підручник може бути визначений **як друкований засіб, спеціально організований таким чином, щоб стати складовою частиною навчального процесу з метою підвищення його ефективності.**

Підручник – друкований твір, в якому викладено основи знань з певного навчального предмету на високому науковому та методичному рівні. Для кожного типу навчальних закладів видаються підручники, які відповідають програмам і завданням цього закладу, віковим та іншим особливостям тих, хто навчається [4, 12].

Мета статті. Визначити функції підручника, охарактеризувати підручники теоретичного характеру і підручники практичного характеру.

Виклад основного матеріалу. Підручник

можна охарактеризувати за кількома категоріями:

- виконує різні функції, пов'язані з навчанням;
- має справу з різними об'єктами навчання;
- пропонує різноманітні форми діяльності, здатні сприяти навчальному процесу.

Підручник може виконувати багато функцій. Вони мінятимуться залежно від його призначення, дисципліни та обставин, за яких створюється підручник. Можна розглядати функції підручника щодо студента та викладача. Так, один і той самий підручник у руках студента виконує функцію передачі знань, а у руках викладача – дає можливість оцінити його педагогічні здобутки [5].

Певні функції спеціально орієнтовані на навчання у вищому навчальному закладі, інші дозволяють налагодити зв'язок між цим навчанням та повсякденним чи професійним життям.

Функції навчання

Функція надання знань

Це традиційно найбільш відома функція. Підручник надає знання таким чином, що студент засвоює особливі дані, концепції, правила, формули, факти, термінологію. Студент повинен